

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

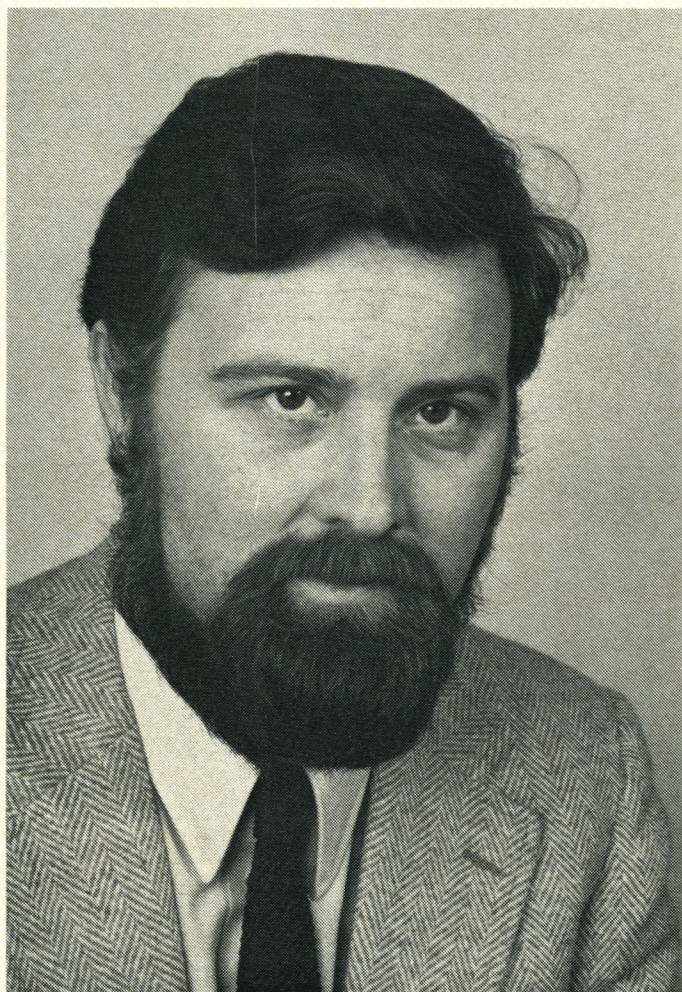
SORANER - *bladet*

Månedsskrift for Soransk Samfund

Årgang 66 . Nr. 5

Maj

1981

Rektor Erling Kristensen,

Rosborg Gymnasium, Vejle, er ved kongelig resolution af 10. april 1981 udnævnt til rektor for Sorø Akademis Skole fra 1. maj 1981.

Indhent tilbud på

Person-, Last-, Varevogne

MERCEDES-BENZ

4300 HOLBÆK
Hovedvej 4
(03) *43 41 22

4400 KALUNDBORG
Slagelsevej 162
(03) *51 11 66

4500 NYKØBING Sj.
Autogården
(03)* 41 11 22

Nyt tøj til bilen

ALTIKA

Autokonfektion
Blegdamsvej 28
2200 København N
(01) 39 64 41

Poul & Bent Henningsen
(1939)

**H. C. Bjødstrup
Jensen**

Urmager & Optiker

St. Kongensgade 32
1264 København K
Telf. 15 18 21

Grundlagt 1821

Sorø Akademis
Skovdistrikt

Telf. (03) 63 01 25

gælder det **SPHAGNUM** så tal med

Pindstrup Mosebrug A/s

Pindstrup
8580 Ryomgård
Telefon (06) 39 61 00

SAAB

**LANCIA
POLSKI FIAT**

Salg - Service

Aut. SAAB-forhandler
NIELS THIELE

Automobiler
STENLØSE

Tlf. (02) 17 00 72

**SVEGÅRDS
BOGHANDEL
SORØ**

TELEFON (03) 63 00 27
POSTKONTO 6 00 71 63

THOR-VASK - NÆSTVED

TELEFON 72 25 50

Chr. Tom Petersen
Academia Sorana

efter tegning af Christian Tom-Petersen

SORØNER-BLADET

MAJ 1981

66. ÅRGANG

NUMMER 5

SORØ KLOSTERS KRISE - SUNESØNNERNES MØLLEDIGE

af Tage E. Christiansen

I 1161 hentede Absalon Cisterciensermunke fra Esrum til Sorø. Hans Faders og Farbrødres beskedne og da forladte Benediktinerstiftelse skulde kaldes til nyt Liv. De mægtige Byggearbejder, som snart efter sattes i gang, vidner utvetydigt om, hvilken Fremtid Absalon tiltænkte Klostret. Men inden længe maa det have staaet de fleste klart, at den egenraadige Prælat havde gjort sig skyldig i et skæbnesvangert Fejlgreb, da han – vel af Pietetsgrunde – lod Klostret forblive paa den lille Holm i Sorø Sø. Man læse i »Øm Klosters Krønike«, hvilke Besværigheder en saadan Belliggenhed førte med sig. I de fire Aar, som de senere Øm-Munke tilbragte paa Kalvø i Skanderborg Sø, plagedes de af mange Vanskeligheder og Farer. »Ti Overfarten var saare besværlig, saa at der stundom gengik en Uge, stundom en halv Maaned, hvori ingen kunde komme til eller fra, fordi Uvejre eller Is hindrede Færdselen«.¹

I Sorø maa der ganske vist have været Mulighed for enten Vadevej eller Broforbindelse nordud fra Holmen. Afstanden til det faste Land hinsides Heglinge Mose var her kort. Men paa Landsiden beherskedes denne Overgang af Klosters erklærede Fjende, Peder Thorstensen, og efter ham af hans Klostret aabenbart ligesaa ildesindede Datter – Ingerd – og Svigerson, Vogn. »Sorø Klosters Gavebog« tales om de Trængsler, Munkene dagligt maatte udstaa fra »Fæstningen Burgh, som nu er den Gaard eller Landsby, der kaldes Pæthersburg (Pedersborg)«.² Hvori Trængslerne bestod, siges ikke, men de topografiske Forhold viser, at det var helt efter Peder Thorstensens Forgodtbefindende, om Brødrene nødedes til at pramme sig – eller

ved Vintertide stage sig – frem og tilbage over Søen, naar de havde Ærinde uden for Klosterholmen.

Man læse videre i Øm-Krøniken, hvorledes Munkene i 1172 trods alt først flyttede fra Kalvø til Øm, efter at en snild Munk, Broder Morten, med et Blylod havde udmaalt, at Vandstanden i Mossø laa en Alen højere end i Gudensø. Ved – som det skete, endda paa tre Steder – at gennemgrave den Landtange, mellem Søerne, hvorpaa Klostret opførtes, vilde Munkene opnå aldrig at savne Vandkraft.³ De ideligt omflyttende jyske Cisterciensermunke havde således omsider nemmet, hvad uden i Europa længst var gammel Viden: at rindende Vand var Tidens bedste Energekilde og dertil af sanitære Hensyn højst fornødent, hvor mange Mennesker skulde leve saa tæt sammen som i et Kloster.

Maaske var det kun faa Steder, man haandterede Vandforsyningen saa virtuost som i Klostret ved Canterbury Cathedral. To heldigt bevarede Tegninger fra o. 1165 af Anlægget med alle dets tekniske Finesser viser, hvordan man her hentede Vand ind fra Kilder langt uden for Byen og udnyttede det til mangfoldige Formaal i Klosterbygningerne for til sidst – suppleret med Regnvand fra Katedralets Tag og Klostergaarden – at lade det genemskyllende Necessariat.³ Langt nemmere løstes naturligvis en saadan Opgave – foruden at skaffe Drivkraft til Klosters Mølle og Værksteder – hvis man lod Tilstedeværelsen af et Vandløb, en Aa eller Flod, være medbestemmende Faktor ved Udvælgelsen af Byggegunden for et Kloster. At dette var den vanlige Fremgangsmaade uden for Byerne, synes hævet over enhver Tvivl,⁴ og det er

derfor næppe nogen Tilfældighed, at Eskil, Bernhard af Claivaux's fortrolige, lagde Danmarks første Cistercienserkloster – Herrevad i Skaane – ved Rønne Aa. Mærkeligt at Absalon saa ganske savnede Blik for dette Forhold. Heller ikke han var jo nogen Hjemmefødding; men i øvrigt behøvede han ikke at ulejlig sig længere end til Esrum, Sorø's Moderkloster, for at finde et klosteranlæg fornuftigt placeret i Terrænet, saa et nærliggende Vandløb lod sig udnytte paa selve Klostergrunden. I Sorø kunde noget tilsvarende nu kun opnaas med umaadelig Bekostning, og i dette Anliggende var det atter Arvefjenden, Peder Thorstensen, der sad med Trumfkortet, som det straks nedenfor skal paavises.

Som ved et Paradox blev det nye Sorø-Klostres Situation derfor stadig mere kritisk, jo mere Jordegods dets Stifter og Velgører, Absalon, forskaffede det.⁵ Jo flere Grangier – d.v.s. Filialer, Ladegaarde – der oprettedes uden for Holmen, og inden Aarhundredets Udgang var Tallet oppe paa ni, des vigtigere blev en uhindret Forbindelse mellem Holmen

og det faste Land, des vigtigere at Centret for denne store Bedrift fik en stabil Energi-kilde. Arbejdet paa Klosterbygningerne fortsatte og gjorde enhver Tanke om Flytning umulig. Men mere og mere var Absalons Kloster paa Sorø-Holmen at ligne ved en Kolos paa Lærfødder. Ordet: Krise løber af sig selv i Pennen.

Mod den her fremførte Opfattelse kan gøres gældende, at den er helt uden Hjemmel i den vigtigste Kilde til Klosters Historie, Gavebogen, der strømmer over af idel Taknemlighed mod Klosters store Mæcen. Indirekte kommer Krisestemningen dog klart til Udtryk i den dyre Pris, som man var rede til at betale, da der omsider aabnedes sig Mulighed for at faa Peder Thorstensens forhadte Æt fjernet fra Klosters Nærhed. Det var først 1205, fire Aar efter Absalons Død, at det lykkedes hans Fætterson og Efterfølger som Roskilde-Bisp, Peder Sunesen, at formidle et Mageskifte om Pedersborg med Stedets daværende Ejer, en af Peder Thorstensens Datter-sønner, Kammermester Johannes Ingersen.

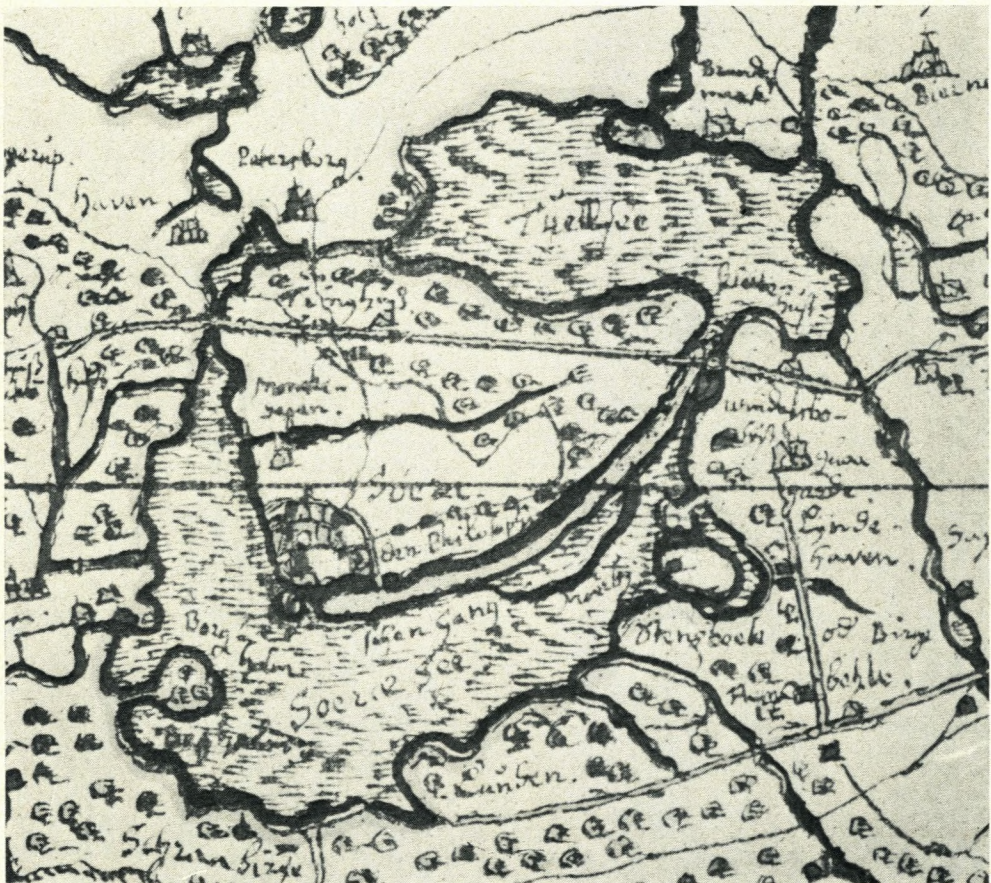
Figur 1. Sorø Omraadet. Udsnit af 4 cm Kortet, 1:40.000.

Som Poul Nørlund har udtrykt det, var det »nogle af Absalontidens bedste Erhvervelser i Merløse Herred, deriblandt Undløse og Merløse, og ogsaa en Del Gods i Vestsjælland«, som maatte afstaas. Med selve Pedersborg fulgte ganske vist »et stort tilliggende Bøndergods, der særlig laa vesterude, henefter Gudum og Slagelse«, men med i Billedet hører, at Peder Sunesen af egen Lomme maatte lægge seks Mark Guld paa nær tre Øre oven i Klosters Ydelse for at faa Sagen til at glide. Efter mere end fyrretyve Aars Usikkerhed fik klostret nu selv fuld Kontrol over den naturlige Adgangsvej til Holmen. Men hvad maaske mere var: Klostret fik Mulighed for at skaffe sig Vandkraft fra Sorø Sø. —

Som Fig. 1 er gengivet et udsnit af 4 cm-Kortet over Sorø-Eggen.⁶ Det viser Tilstanden i Omraadet, som den er i Dag, men de Ændringer, som fandt Sted i forrige Aarhundrede, var saa omfattende, at det ikke er muligt alene ud fra dette Kort at redegøre for Ideen bag Klosters Mølleanlæg. Som Fig. 2 gengives derfor et Udsnit af det Specialkort over Sorø-Eggen, som i 1640'erne tegnedes af Kartografen Johs. Meier, men som utvivlsomt byg-

ger paa Forarbejder af Hans Laureberg, Matematikprofessoren ved det Ridderakademi, Christian 4. 1623 oprettede i Sorø. Med alle dets Unøjagtigheder, og de er baade mange og store, giver Meiers Kort en god Forestilling om Udstrækningen af det Søbælte, der tidligere omsluttede Sorø-Holmen, men hvis Helhed nu er brudt. Ved Sammenligning mellem de to Kort ses det umiddelbart, at Flommen, den sydlige Del af Søen Øst for Holmen, d.v.s. Partiet mellem Hovedvej A 1 og Vejen mellem Sorø By og Jernbanestationen, er udtørret. Den nordlige Del, d.v.s. Nord for A 1, fremtræder derfor nu under Navn af Tuel Sø som en selvstændig Sø, der dog under Vejen fra Sorø mod Kalundborg og Holbæk stadig staar i Forbindelse med Søområdet Vest og Syd for Holmen. Dette deles af A 1 i den egentlige Sorø Sø mod Syd og Pedersborg Sø mod Nord; men ogsaa her er der bevaret Forbindelse.

En Sammenligning mellem Kortene i Detailler er af gode Grunde ikke tilraadelig; men eet Forhold bør dog nævnes. Bøgholm sydvestligt i nuværende Sorø Sø og Højholm nordøstligt i Tuel Sø er paa Meier-Kortet de

Figur 2. Sorø Omraadet. Udsnit af Johs. Meiers Specialkort fra 1640'erne.

Holme, som Navnene siger, medens de nu er landfaste. Dette er Resultatet af gentagne, bevistte Sænkninger af Vandspejlet i baade forrige og dette Aarhundrede, og den Højdeforskel, som i Dag eksisterer mellem Søerne, er kunstig, opretholdt ved Stigborde. Det er ret uforstaaeligt, at C. M. Smidt har kunnet mene, at Vandstandsforskellen mellem Sorø Sø og Tuel Sø i Middelalderen næppe har været mindre end nu, og at det var den, som udnyttedes ved Anlægget af Klosters Mølle. Oprindeligt har Vandspejlet i hele det sammenhængende Søområde naturligvis holdt fælles Højde.

Smidt kan derimod have Ret i, at Tilløbene til nuværende Sorø Sø efter Meier-Kortet at dømme maa have været kraftigere end i vor Tid, hvor de er yderst beskedne. Da der trods alt, selv uden Stigbordene under Kongebroen, stadig vilde være Vand i Sorø Sø, og Nedbør modsvares af Fordampning, er det maaske rigtigt, som antaget af A. Oppermann,⁷ at der findes Kildevæld i Søens Bund. Herpaa kunde ogsaa tyde, at der er Omraader i Søen, hvor Isen erfaringsmæssigt har vanskeligt ved at lukke sig.⁸ Men medens det saaledes ikke staaer ganske klart, hvordan Vandtilførslen sker, er der ingen Tvivl om, hvor Afløbet findes. Sydøstligt i nuværende Tuel Sø begynder Tuel Aa, der gennem Bolbro (egentlig: Bolborg Bro) paa Hovedvej A 1 fortsætter videre med Sydøst til Øst for Alsted, hvor den løber sammen med Susaaen. Ogsaa Tude Aa havde tidligere sit Udspring i Tuel Sø, ved Højholm, men Vandstandssænkningen har nu kappet dens direkte Forbindelse med Søen. I Søområdet omkring Sorø-Holmen var dette de eneste Steder, hvor Vandmøller af virkelige dimensioner kunde fungere paa naturlige Præmisser, men herfra og til Klostret var Vejen alt for lang, og det gjaldt naturligvis i endnu højere Grad en Mølle et godt Stykke oppe ad Tuel Aa, Sasserbro Mølle, som Ebbe Skjalmsens Enke skænkede Klostret.⁹ Noget nærmere kom maaske Møller ved nogle af Tilløbene Søen rundt, men selv med betydeligere Vandtilførsler end nu, kunde her kun være tale om smaa Skvatmøller med horison-talt Hjul. Hvor ringe Gavn Klostret havde af saadanne Møller, turde fremgaa af, at man lod en Mølle ved Hegninge mageskifte til selveste Peder Thorstensen.¹⁰

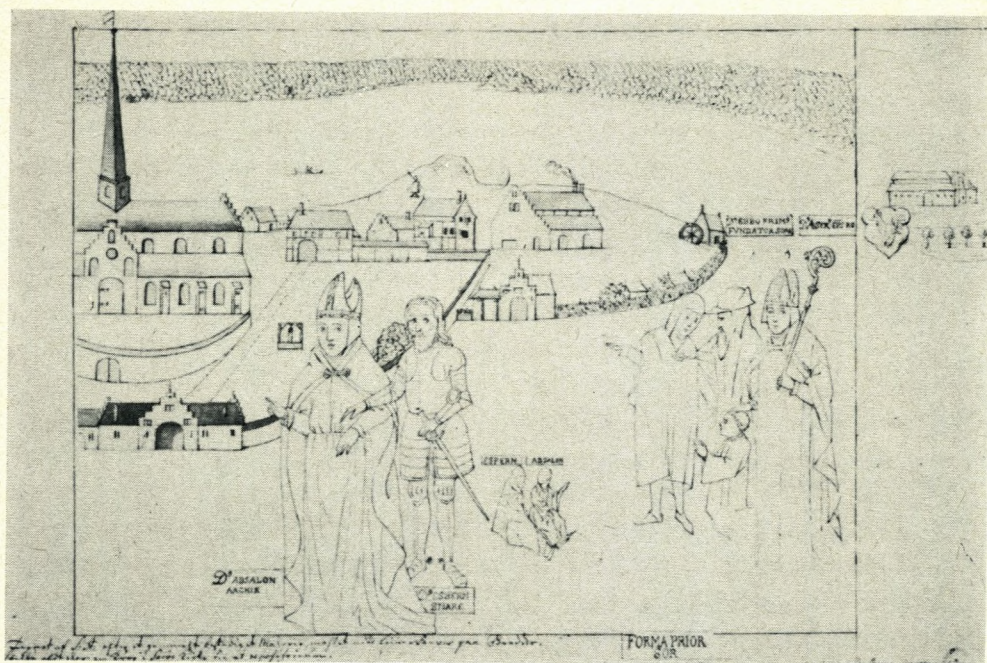
Det er nu ikke svært at se, hvorfor Erhvervelsen af Pedersborg var nødvendig for Løsningen af Klosters Mølleproblem. Inden for et sammenhængende Søbælte med ensartet Vandstandshøjde skulde der etableres en Højdeforskel, som var stor nok til at drive en Mølle med vertikalt Hjul. Afløbsområdet, nuværende Tuel Sø, skulde adskilles fra Tilløbsområdet, den øvrige Del af Søen, og som et Blik paa Kortene vil vise, er der tre Punkter, hvor den ydre Søbred og Holmen nærmer sig hinanden saa meget, at det er overkommeligt at bygge Stigborde og dermed Vejbroer. Det er – som tidligere nævnt – først og fremmest det Sted mod Nord, hvor Kalundborg-Holbæk-Vejen nu gaar, og desuden de

to Steder, hvor Hovedvej A 1 i Dag fører til og fra Sorø, i Øst ved Vindelbrohuset (eøentlig: Jens Vendelboes Hus), i Vest ved Kongebroen. Forbindelsen tværs over Holmen rækker dog ikke tilbage til Middelalderen. Den gamle Alfarvej over Sjælland søgte netop at holde sig fri af Søomraadet ved Sorø; endnu paa Meier-Kortet kan man i Hovedtræk følge dens Forløb Syd om Sorø Sø.¹¹ Men paa Meiers Kort figurerer ogsaa den nye Kongevej, bygget under Frederik 2. og Christian 4. og følgende samme Rute som Hovedvej A 1. Dette er imidlertid paa ingen Maade ensbetydende med, at Alfarvejen umiddelbart gik af Brug; som det ligger i Navnet, var Kongevejen forbeholdt Kongen, der havde ladet den bygge. Om Overgangen ved Kongebroen vides, at den først blev til med dette Vejarbejde,¹² Overgangen ved Vindelbrohuset maa derimod – som ogsaa antaget af C. M. Smidt – være af ældre Dato. Naturligvis vil der aldrig kunne graves et Profil gennem A 1, og Formodningen om, at der under vejen ligger en middelalderlig Dæmning, er og bliver derfor kun en Formodning. Der skal nok ogsaa mere end almindeligt Held til at paavise Eksistensen af et middelalderligt Stigbord ved Pedersborg, men alt taler for, at det var just paa disse to Steder, man startede Arbejdet paa Etableringen af en Klostermølle.

Ved Øm var det en forholdsvis simpel Op-gave at maale sig frem til Forskellen imellem Mossøens og Gudensøens Vandstandshøjde. I Sorø var der ingen Mulighed for paa Forhaand at foretage en tilsvarende Maaling; Vandstanden i hele Søomraadet var jo den samme. Her maatte det komme an paa et Forsøg. Først naar Tilløbsområdet var afspærret fra Afløbsområdet, lod det sig afgøre, om den herved fremkaldte Højdeforskel var tilstrækkelig for sikker Mølledrift, og for at opnaa den optimale Virkning var det af Betydning at udstrække Tilløbsområdet til det yderste eller – om man vil – at isolere de to Afløb saa snært som muligt. Tages de naturgivne Forhold i Betragtning, har dette kun været muligt ved at inddæmme nuværende Tuel Sø paa de to nævnte Steder. Men det maa her ogsaa erindres, at det – som tidligere nævnt – positivt vides, at Overgangen ved Kongebroen er af langt senere Dato. Hertil kommer yderligere, at der ikke i det forholdsvis uberørte Omraade Syd for A 1 kan paavises Spor efter nogen ældre Dæmning.

Forsøget lykkedes. Ogsaa den jyske Broder Mortens soranske Kollega kunde herefter konstatere, at Klostret nu aldrig vilde savne Vandkraft. Men et enormt Arbejde stod tilbage, før denne Vandkraft kunde udnyttes. Opførelsen af en Mølle paa Klostergrunden var den mindste Del; langt mere alvorligt var det, at Vandet fra Møllen skulde ledes flere Kilometer over Land, inden det til sidst kunde falde ud i Afløbsområdet, nuværende Tuel Sø.

I denne Situation kom det Klostret til Gavn, at det siden den sjællandske Stormand Sune Ebbesens Død i 1186 havde et Krav paa hans

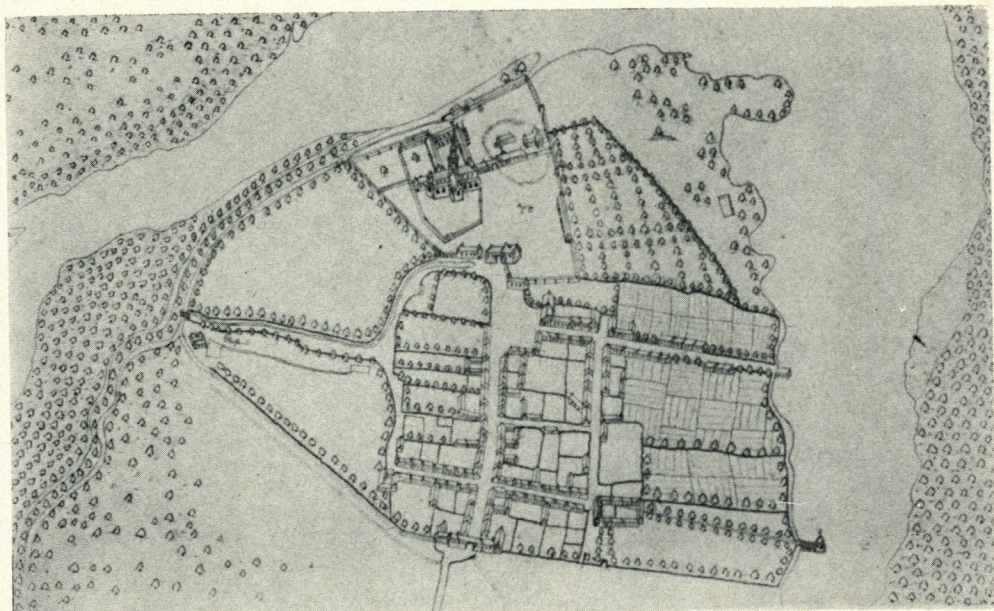

Figur 3. Søren Abildgaards Aftegning af et tabt Maleri fra Sorø Kirke.

Arvinger. Sammen med sine Fætre, Absalon og Esbern Snare, havde Sune Ebbesen paa et tidligere Tidspunkt lovet, at Klosteret efter deres Død skulde modtage en halv Hovedlod – d.v.s. saa meget som en Datters Arvepart – af alle deres Besiddelser.¹³ Visse Afdrag paa denne Forpligtelse var allerede erlagt, men nu saae Sunesønnerne aabenbart en Mulighed for at nedbringe deres Gæld til Klosteret betragteligt. Det var en af dem, Peder Sunesen, der gennemførte det store Mageskifte, som var en forudsætning for, at Klosteret kunde faa sit Mølleanlæg. Det var en anden Broder, Ærkebiskop Anders Sunesen, der tog Initiativet til, at han og hans Søskenke for Størstedelen skulde finansiere Gravningen af Møllens Afløbsrende.¹⁴ Med rette bærer den endnu bevarede Part af den derfor Navnet: Sunesønnernes Mølledege. I Virkeligheden var det denne Søskendeflok, der sikrede, at Slægtens Kloster trods Absalons Fejlgreb kunde overleve.

Som det er almindeligt bekendt fik Sorø Kloster et Efterliv, som for saa vidt varer ved til denne Dag, selv om Hovedparten af dets Bygninger forsvandt efter Branden i 1813. Heller ikke Klostermøllen ophørte derfor at fungere som Følge af Reformationen. Hvor langt op i Tiden den var i Brug, lader sig næppe sige med fuld Nøjagtighed,¹⁵ men i hvert Fald længe nok til, at den er afbildet paa flere Prospekter. Saaledes paa det Maleri af Klosteret fra o. 1570, der kun kendes gennem en Aftegning ved Søren Abildgaard (Fig. 3). Dette Maleri oplyser dog kun om selve Møllehusets omtrentlige Placering. Hvor Vandet tages ind fra Søen, vides ikke, og selv

om et Stykke af Afløbsrenden fra Møllen er markeret, ses det ikke, hvordan den videre forløber. For Anlægget som Helhed er Malleriet med dets Begrænsning til selve Klosteromraadet uden Værdi. Her giver de et Hundrede Aar yngre Prospekter til Peder Hansen Resens »Atlas Danicus« Mere. Om den Gruppe, som knytter sig til Hovedhaandskriftet, Uldall 186 2°, gælder dog, at den er behæftet med helt aabenlyse Fejl; Indløbet fra Søen til det lange Mølledege vises her et godt Stykke Øst for Klostermuren, og Vandmøllen i det sydvestre Hjørne bliver paa denne Maade ude af Stand til at fungere. Troværdigere forekommer de to hermed beslægtede, men paa adskillige Punkter afvigende Sorø-Prospekter i Haandskriftet Thott 692 Fol., hvorfra Fig. 4, der skal gengive Tilstanden o. 1700, er taget. Afløbet fra Møllen gaar mellem Søbred og Klostermur uden noget Steds at føres ind paa selve Klostergrunden, hvad enten dette skyldes en Omlægning eller Unøjagtighed ved Tegningen. Hurtigt faar Afløbet paa Ydersiden Følge af den Vej, der siden Renæssancetiden har baaret Navnet »Den filosofiske Gang« (jvf. Meier-Kortet Fig. 2) eller – forkortet – »Filosofgangen«. Løbende parallelt kan Filosofgangen og Sunesønnernes Mølledege – dette dog med Spring – stadig følges ud til »Jernporten« med de gulkalkede klassicistiske Piller ved Hovedvej A 1. Det var ad Filosofgangen, at Frederik 5. i 1749 gjorde sin Entré ved det Besøg paa Akademiets, som er forvejet i Poul Isac Grønvolds Stik. Faa Aar forinden havde de gamle Klosterbygninger og deres Omgivelser mistet ethvert Middeldalderpræg gennem en omfattende Barokisering, der

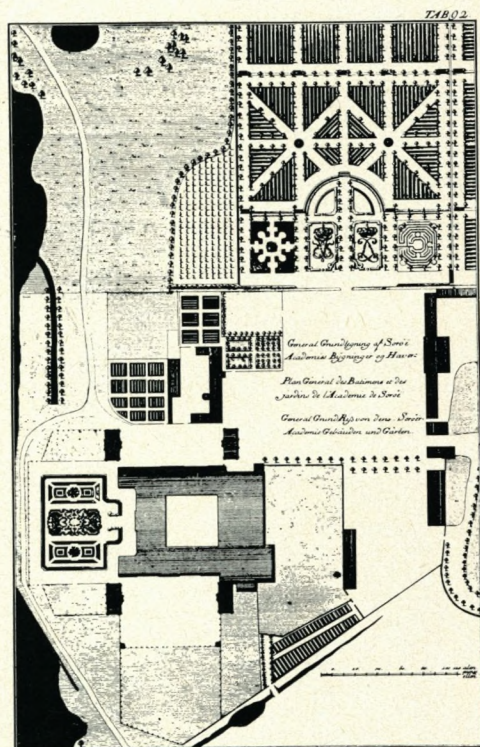
Figur 4. Sorø o. 1700 set fra Nord. Thott 692 Fol. (Det kgl. Bibliotek).

ikke som tidligere antaget skyldes Laurids de Thurah, men hans Ven og Kollega Holger Rosenkrantz.¹⁶ Det er dog kun gennem et Stik i Thurahs »Den danske Vitruvius« (Fig. 5), at vi har Kendskab til det stærkt reducerede Resultat af Rosenkrantz' grandiose Planer for et Haveanlæg Syd og Øst for Akademybygningerne. Men selv i forenklet Form kunde et regelret Barokanlæg naturligvis ikke gennemskæres af en tilfældig Rende. Alt, som paa Thurahs Plan er tilbage af Klosters Mølleanlæg, er en Stump Kanal à la Venezia. Her kunde Baadene lægge til, naar Akademiets Lærere eller Byens bedre Borgerskab agtede sig paa Lysttur paa Søen.

Selv om Prospekterne taget tilsammen nok giver visse Oplysninger om Klostermøllen, er der dog saa mange uoplyste Punkter, at Nationalmuseet har fundet det naturligt gennem Udgravninger at pejle sig nærmere ind paa dette Anlæg, der helt utvivlsomt er et af de største Ingeniørarbejder, som vor Middelalder alder har efterladt os.

Hvor Vandet præcist hentedes ind fra Søen, er endnu uvist. Fra sin Barndom og Ungdom i Sorø mindedes Historikeren Christian Mølbech, at der i dette Omraade i en ujævn, noget bakket Græsmark ved Søen fandtes et firkantet, temmeligt dybt, men ganske tørt Bassin, som tydeligt nok var gravet. Allerede før 1816 var Bassinet dog blevet jævnet og udfyldt, da Arealet blev inddraget i Akademyhaven,¹⁷ og overhovedet gælder det, at der paa den egentlige Akademygrund nu ikke kan iagttages blot det ringeste Spor efter det mægtige Anlæg. Ved i begyndelsen af 1960'erne at forfølge Klosters Vestmur sydover lykkedes det imidlertid at finde frem til det Brud i Muren langt mod Syd, gennem hvilket van-

det førtes ind til Møllen, fra hvis Tømmerkonstruktioner straks indenfor anselige Rester var i Behold. Ved Klosters næsten alt om-

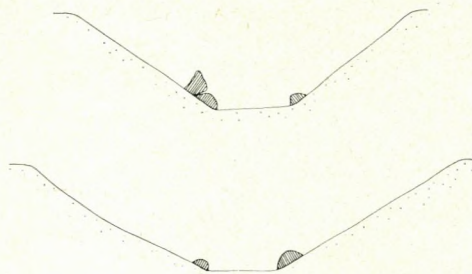
Figur 5. Plan over Akademi og Haver (Thurah).

fattende Brand i 1247 gik ogsaa Vandmøllen, som dengang havde fire Møllehjul, op i Luer sammen med Hestemøllen,¹⁸ men der er ingen Grund til at formode, at Møllerne flyttedes i Forbindelse med Genopbygningen. Saa sent som 1618–19 ombyggedes Hestemøllen,¹⁹ der aabenbart udgjorde et nødvendigt Supplement til Vandmøllen. Hele dette Komplex har Krav paa en særskilt Publikation. Her skal derfor kun nævnes, at en Afløbsrende med stensatte Sider forfulgtes frem til Skellet mellem Haven Syd for Molbechs Hus og den store Plæne Syd for Akademiet.

Hvordan Afløbet fra Klostermøllen førtes igennem Klostret, er indtil videre helt uoplyst. Med Tanken paa Canterbury forestiller man sig naturligvis gerne et sindrigt System og finder et vist Holdepunkt herfor i Meddelelsen om, at Branden i 1247 ogsaa ramte »et Hus til Vandøsning med en beundringsværdig Hjulopbygning«.¹⁸ Saa meget er dog ud fra internationale Paralleller sikkert, at Afløbet maa være ledet under Klostræts Necessarier. I Regnskaberne fra tidligt i 1600–Aarene nævnes sydøstligt for Klostræts Østfløj, der i Klostertiden paa første Sal rummede Munkenes Sovesal, et Hus, »som staa langs ud med Mølleediget« eller »over Mølleediget«.²⁰ I dette Hus boede nogle af Akademiets Børn, og man kan stude over, at en Bygning, der tidligere udelukkende tjente til Defæcation, nu benyttedes til Bolig. Forholdet er dog langt fra enestaaende. Da Robert Willis i forrige Aarhundrede identificerede Necessarieret ved Canterbury Cathedral, var det ombygget til Spisesal for Domkirkens Præsteskab.

Først Øst for Priorgade–Banevej, hvor Filosofgangen nu begynder eller ender, viser Sunesønnernes Mølleedig sig som en lav sænkning, der ikke vil kunne uddybes væsentligt, saa længe de prægtige gamle Elme, som kanter den, holder Stand. Hvor Ingemannsvej ledes ind i Filosofgangen, er Diget naturligvis udjævnet, og dette gælder ogsaa for den nærmest følgende Strækning i Haven foran »Fiskerhuset«, den nuværende Skovridergaard. Det kommer igen paa et lille Stykke mellem Indkørslen til Skovridergaarden og Dæmningen fra den nu nedlagte Bybane og fortsætter efter Dæmningen ubrudt til Fægangsvej, der anlagdes tidligt i 1800–Aarene for at lette Sorø's Borgere Driften af deres Kvæg til og fra Markerne Øst for Byen. Fra Fægangsvej og til Jernporten volder det ingen Vanskelighed at følge Mølleediget, selv om det paa det sidste Stykke fremtræder næsten lige saa svagt som ved Priorgade. I det Hele er det stærkt tilgroede Mølleedig efter mange Aars Mangel paa Pleje i en bedrøvelig Forfatning. Forhaabentlig lykkes det at videreføre en nu paabegyndt Sanering.

I 1978 graves med 1.800 Meters Afstand to Snit gennem Mølleediget, et straks inden for Jernporten, et andet tæt ved Priorgade (Fig. 6). Resultatet var en Forskel paa knap en Alen, saaledes at forstaa at Digets Bund ved Jernporten laa 54 cm dybere end Bunden ved Priorgade.²¹ Dette er for det første vigtigt,

Figur 6. Snit gennem Mølleediget, øverst ved Jernporten, nederst ved Priorgade. Maalt og tegnet af N. Chr. Clemmensen.

fordi det een Gang for alle gør Ende paa Spekulationer om, hvilken Vej Vandet løb i Klostræts Mølle. Skønt Naturforholdene klart taler imod, har udmærket kyndige Kolleger ment, at Møllens Vand ikke førtes til, men fra Tuel Sø.²²

Men den beskedne Højdeforskel – 3 cm pr. 100 Meter – er ogsaa vigtig ved at vise, med hvilken overlegen Dygtighed Sorø's Broder Martin administrerede Søens Vandmasser. Da nuværende Tuel Sø var blevet adskilt fra Resten af Søområdet, har Højdeforskellen næppe været væsentligt større end den Alen, som udmaales mellem Mossø og Gudensø, men Afstanden mellem Tilløbs- og Afløbsområdet var i Sorø mindst dobbelt saa lang som i Øm, og Opgaven med at etablere et jævnt Afløb var derfor dobbelt saa vanskelig. Det er svært at se, hvordan denne Opgave har kunnet løses, med mindre man disponerede over et Instrument i Lighed med den »Chorobates«, det Nivelleringsinstrument, som Romerne benyttede ved Anlægningen af deres Veje og Akvadukter. Hvorom alting er, Sunesønnernes Mølleedig staa som et Monument over Valdemartidens suveræne tekniske Formaaen. Men vigtige er Profilerne gennem Mølleediget ogsaa, fordi de giver Mulighed for at skønne over Omfanget af Arbejdsindsatsen ved dets Etablering. Paa de 1.800 Meter mellem Priorgade og Jernporten har det været nødvendigt at opgrave tæt ved 25.800 m³ Jord, og føjes hertil de ca. 375 Meter fra Priorgade til Indløbet paa Klostergrunden, kommer det samlede Tal op paa ca. 30.400 m³. Det tjener ikke noget rimeligt Formaal at forsøge at omregne dette Tal til nutidige Arbejdspræstationer; det anvendte Værktøj er for forskelligt. Men selv om Middelalderens Træspader maaske var jernskoede, maa det have været et ufatteligt Slid at pløje sig frem gennem Sorø-Holmens stive Ler.

Gavebogen fortæller os, at Mølleediget ikke udelukkende skyldtes Sunesønnernes Indsats, selv om de paatog sig Hovedparten af Udgifterne. Men Gavebogen beretter ogsaa, at de allerede havde afdraget adskilligt paa den Forpligtelse, deres Fader havde givet dem i Arv: at lade Slægtens Kloster i Sorø modtage en halv Hovedlod af alle hans Besiddelser.

Efter alt at dømme udgjorde denne halve Hovedlod kun 1/17 af alt, hvad han ejede, og de ca. 30.400 m³ Jord, der flyttedes til Sorø Klosters Fordel, er derfor, om end indirekte, et klart Vidnesbyrd om den umaadelige Rigdom, som Sune Ebbesen maa have ejet. Hvad Absalon forkludrede, oprettede hans Fætter fuldt ud gennem sine Arv'er. Omsider kunde Slægtens Kloster trives.

Optrykt med forfatterens tilladelse efter:
»Det skabende Menneske« I. Festskrift til
P. V. Glob 1981, udgivet af National-
museet.

Noter:

1. Her citeret efter Jørgen Orlriks Oversættelse, udg. af Historisk Samfund for Aarhus Stift 1932. S. 20 f.
2. *Scriptores Rerum Danicarum* (herefter: SRD) IV, S. 474 f. = *Diplomatarium Danicum* I. Rk. IV, Nr. 104. Her citeret efter Danmarks Riges Breve.
3. For Canterbury-Planernes Vedkommende maa fortsat henvises til Robert Willis' klassiske Afhandling i *Archæologia Cantiana* VII (1868), S. 1-206, især S. 158-206.
4. Dette Synspunkt er med Styrke gjort gældende af bl. a. Marcel Aubert: *L'architecture cistercienne en France*, 2. Udg. I (Paris 1947), S. 89 ff. For Klostrenes sanitære Forhold kan endvidere henvises til C. G. Schultz: *Kloak eller helligt Vand paa Æbelholt Kloster?*, *Frederiksborg Amts historiske Samfunds Aarbog* 1948, S. 113-144.
5. Vedr. Klosters Historie henvises generelt til Poul Nørlund: *Klostret og dets Gods*, i *Sorø, Klostret - Skolen - Akademiet gennem Tiderne*, I (Kbhvn. 1924), S. 53-131. Brian Patrick McGuire: *Patrons, privileges, property - Sorø Abbey's first half century*, *Kirkehistoriske Samlinger* 1974, S. 5-39 tilfører ikke Emnet nyt af væsentlig Betydning.
6. Vedr. Sorø-Egnens Topografi henvises generelt til C. M. Smidt: *Egnen før og nu*, i *Sorø I*, S. 1-52.
7. A. Oppermann: *Skove og Søer*, i *Sorø II* (Kbhvn. 1931), S. 62.
8. Lektor S. Stevns Hansen, Sorø, der i mange Aar havde Ansvaret for om Vinteren at frigive Søen til Akademisternes Skøjteløb, har vist mig den Venlighed paa et Kort at afmærke de kritiske Omraader.
9. SRD IV, S. 467.
10. SRD IV, S. 472.
11. Som paavist af Alex Wittendorff: *Alvej og Kongevej* (Kbhavn. 1973, S. 216), kan man ikke i Enkeltheder lide paa Meiers Vejføring.
12. Wittendorff synes (anf. Arb., S. 216) tilbøjelig til at mene, at man allerede i noget ældre Tid har kunnet rejse tværs over Holmen, De Kildesteder, som han anfører til Støtte herfor (Kancelliets Brevbøger

17/10 1551 og 31/1 1556), viser dog kun, at fyrstelige Personer paa Rejse over Sjælland har overnattet i Sorø og siger intet om Ruten, de har fulgt. Det er overhovedet vanskeligt at komme uden om de klare Udsagn af to saa stedkendte Folk som Morten Pedersen og Stephanus den Yngre, der begge citeres af C. M. Smidt (anf. Arb., S. 16 og 18). Da Morten Pedersen skrev mellem 1565 og 1572, eksisterede Kongebroen ikke. I 1632 meddeler Stephanus, at den er opbygget for ikke ret mange Aar siden.

13. Vedr. Boet efter Sune Ebbesen henvises til Poul Nørlund: *Jorddrotter paa Valdemarstiden II*. Sune Ebbesens halve Hovedlod, i *Festskrift til Kristian Erslev* (Kbhvn. 1927), S. 163-70, samt til Tage E. Christiansen: *Sune Ebbesens halve Hovedlod*, *Historisk Tidsskrift* Bd. 80, Hefte 2 (under Trykning).
14. SRD IV, S. 473 f.
15. Møllen maa dog senest være nedlagt i Forbindelse med Planeringsarbejderne forud for Barokhavens Etablering, jvf. straks nedenfor. - C 14-Dateringer af Prøver fra Møllens Trimmerkonstruktion svinger fra 1560 e. Kr. ± 100 (K 2206) over 1630 e. Kr. ± 100 (K 2206) til 1810 e. Kr. ± 100 (K 1786).
16. John Erichsen: *Sorø Klosters ombygning 1738-43*, *Årbog for Historisk Samfund for Sorø Amt* 1976, S. 3-19.
17. Christian Molbech: *Bidrag til en Skildring af Sorøes Skikkelse i Stephanii Tid 1632*, *Skandinaviske Litteratur-Selskabs Skrifter* 1816, S. 449.
18. SRD IV, S. 535.
19. M. Mackeprang: *Klostrets, Skolens og Akademiets Bygninger*, i *Sorø I*, S. 282.
20. Sst. S. 292 f.
21. Jeg takker Landmaalingstekniker Niels-Chr. Clemmensen, Fortidsmindeforvaltningen, for hans udmærkede Hjælp. Det er ham, som har udført Nivellementerne, maalt de Fig. 8 gængivne Profiler og foretaget de nedenfor stederede Beregninger.
22. Mackeprang: anf. Arb., S. 282; Schultz: anf. Arb., S. 138.

ÅRGANG 1946

Studenterne fra 1946 holder 35-års sammenkomst i Sorø lørdag den 23. maj 1981. Vi mødes på Vænget kl. 11.01. - Det righoldige program udsendes medio marts til alle kendte adresser.

På gensyn!

*Henning Molin,
Jens Jørgen Pedersen,
P. B. Schmidt.*

In memoriam

POUL LORENZEN (S 05)

13. november 1886–23. februar 1981

Min første klare erindring om Poul stammer fra omkring 1942, da han var skovdirektør, og min svoger var skovrider i direktoratet.

Jeg var da en tid formand for en tolvmandsforening i Nordsjælland og fik den ide, at vi til afveksling skulle høre lidt om skov. Jeg ringede let nervøs – som det viste sig ganske uden grund – til selve skovdirektøren og spurgte, om det kunne tænkes, at en af skovriderne eller forstassistenterne måtte komme til møde hos mig på Søbækgaard og causere lidt om anlæg og drift af småskove. Svaret var: »Hvorfor ikke mig!?!«. Sådan blev det, og det blev begyndelsen til et venskab for livet.

1948–58 boede vi på Fyn, og efter tiden som som skovrider på Lindet skovdistrikt i Sønderjylland slog Poul og hans hustru sig ned på Sundsgaarden under Fjellebro i nærheden af os. Det var i 1956, og i de følgende år mødtes vi ofte hos dem og hos os, men i 1958 konverterede jeg fra land- til skovbrug, og vi flyttede til Lolland.

Som medlem af Skovhistorisk Selskab kom Poul flere gange hertil, og jeg havde megen glæde af hans sagkundskab og alsidige viden, når vi gik tur i skoven, og af at være hans gæst på Skovhistorisk Selskabs ekskursioner. Senere flyttede Poul og fru Lorenzen til Lyngsbækgård, hvor fru L. endte sine dage.

Næste station blev Skadsholm, som hans datter Anne ejede i nogle år. Der følte han sig hjemme igen i sin elskede Rold skov, og der fyldte han 90 år, som blev fejret fra tidlig morgen med hornmusik, folkedans, visitter, frokost m.m. Min kone og jeg var med til middagen, som holdtes på Rold Storkro, og bagefter på Skadsholm. Det var en meget festlig aften, og jeg overværede, at en af familien ved et-tiden om natten spurgte: »Er du ikke træt, Poul?«. Nej, ikke endnu«, lød svaret.

Siden flyttede Poul, Anne og Erik til Mariager, så til Vilhelmsborg på Fyn og sidst til Dønnerup, hvor Poul døde den 23. februar i år.

I 1964 sendte Poul mig et eksemplar af sukkerløn (maple) og i samme anledning et brev, som illustrerer hans fortælleglæde. Jeg citerer: »1945 var jeg til kongres i Canada som repræsentant for dansk skovbrug. Det var så kort efter krigen, at der ikke var almindelig passagertrafik. Man skulle have kurerpas osv. og tage det, som det faldt. Vil I med, så hæng på! Fra England til Halifax var jeg med et trottetransportskib, der foruden nogle civile som undertegnede havde 10.000 canadiske soldater om bord, mænd, der skulle hjem efter krigen. Det var ikke noget kedeligt selskab, skønt de fyldte godt selv på et så stort skib, og det var tilsyneladende 10.000 gentlemen, ingen slagsmål, skrålen eller støj. Alle

10.000 havde på deres uniformsærme et »maple leaf« lige fra generalen til de menige.

Roden på den plante, jeg fik, var noget tør, og jeg må have ytret tvivl om, at den ville gro, for d. 2/11 skriver Poul: »Den skal såmænd nok gro, der var en god, busket rod. Hvis ikke, må vi se at gøre udvej for en ny mapleweekend i Canada. Hyggelig tanke! ... når du bliver 100 og tapper din maple og spiser hot cakes med maplesirup, glem så ikke medisterpølsen – og send en venlig tanke til undertegnede ...«.

Fra den 9/12 1978 har jeg et langt brev fra Poul om alt muligt bl. a. »50 års jubilar! Nærmest konfirmander for mig!«. Og han fortæber sig i barndomserindringer (forandiget af, at jeg havde sendt ham mine fra min fødegård Ristrup) fx.: »Røgterten hed Thomas. Hans bukser var som regel mangelfuldt knappet, og når vi drenge ikke altid fik knappet tilstrækkeligt, sagde vor gamle elskelige kokkepige Jenny ikke: »Knap bukserne!«, men: »Du ligner Thomas!«. Og det er gået videre til børn og børnebørn, så sønndatter Mitte siger til sine to drenge: »Du ligner Thomas!«.

Og i samme brev: »... Jeg var godt gemt i den uge, journalisterne var forgæves efter mig, da jeg i de dage med besvær og hjælp fra Erik Eriksen blev »degraderet« til skovrider på Lindet efter eget ønske«.

Jeg har masser af erindringer om Poul, både mundtlige og skriftlige, men lad det nu være nok.

Sidst jeg så Poul, var, da min kone og jeg i fjor besøgte ham på Vilhelmsborg. Hørelsen

havde det været småt med i mange år, men ellers var han imponerende rask og åndsfrisk.

Han var umådelig glad for sin Sorøtid uden at være en »savlende« soraner. Nu er han borte. Han var et usædvanligt frodigt og festligt, hjerteligt og berigende menneske med en eminent fortælleevne og -glæde.

Jeg vil savne ham og ofte sende ham mange varme og taknemmelige tanker.

Sæbyholm Skov d. 28. marts 1981.

Otto Hagemann (S 29).

Se i øvrigt *Soranerbiografier 1901-60* om Poul Lorenzens omfattende forfatterskab og mange tillidshverv. Han var formand for Soransk Samfund 1944-46 og blev æresmedlem i 1962.

REGNER E. BRINCKER (S 09)

8. juli 1889 - 24. februar 1981

På min reol har jeg et klenodie stående, som vil minde mine efterkommere om en hædersmand af en soraner, der af sind er blandt de fornemste crickets, der er fostret på »kontinentet«, som de siger i Storbritannien.

Det er R. E. Brinckers bog: »Vejledning i Cricket« udgivet i Vejle på eget forlag 1921.

Bogen er forsynet med en dedikation af 20. september 1954, hvori Brincker takker mig - som der står: »for min store indsats for cricketklubben »SORANERNE«, altså sendt i det år, hvor vi var blevet for mange soranere i Akademisk Boldklub og derfor var begyndt for os selv. Glad og lidt stolt var jeg selvsagt dengang - ikke mindst fordi Brincker underskrev sig »Din hengivne«.

Men i dag, hvor Brincker har afsluttet sin livslange inngang, føler jeg mig som et lille fnug på cricketfirmanentet, hvor Brinckers navn lyser op og vil blive stående, så længe »the glorious, manly British game« dyrkes og elskes i Danmark.

Som H. A. Hilarius Kalkau (det var vistnok ham, der viste sin klasse som markspiller ved i slip at gribe en svale i den tro, at det var bolden, der kom) skriver det, var Brinckers bog den første håndterlige lærebog i cricket herhjemme, hvad H. Rosenkrantz også fremhævede, da han i 1926 udgav sin bog: »CRICKET« som en fortsættelse af Brinckers bestræbelser på at lære danskerne den særlige »way of living«, som finder udtryk i denne den ypperligste af alle sportsgrene.

Alle soranere, der glæder sig over, at dansk cricket blev født på Store Plads i Sorø i 1866 og uafbrudt er blevet spillet på skolen til den dag i dag, har grund til at være ærkesoraneren R. E. Brincker dybt taknemmelig. I en menneskealder var han drivkraften i den årlige kamp mellem gammelsoranere og skoleholdet, og uden hans hjælp havde cricketklubben SORANERNE aldrig set dagens lys.

Han er borte nu, men i mindernes regnskabsbog vil han for alle cricketsoranere stå noteret som »Retired - not out«.

Helge Hørby (S 38).

P.S.: Brincker var medlem af Soransk Samfunds bestyrelse fra 1948-64, kasserer for Samfundet 1948-63 og blev æresmedlem i 1967.

Soranske dødsfald

NIELS LARSEN MURNING (1922)

26. april 1906 - 1980

ERIK RICHARDT (S 48)

21. maj 1930 - 7. december 1980

OVE SCHRØDER (R 26)

30. november 1908 - 11. marts 1981

Soranerfrokosten den 5. marts

Efter formandens velkomst og påmindelse om festen for rektor Østergaard den 25 april blev der p.g.a. brummernes overtal afstået fra at synge, og i stedet påbegyndtes spisningen.

På trods af andre selskabers højroastede tilstedeværelse lykkedes det efter flere udsættelser endelig under osten dagens indbudte taler Erik Friis-Hasché (S 59) at komme til orde.

Der havde op til frokosten hersket stor spænding om, hvem taleren egentlig var: Han var nemlig i Soranerbladet blevet forvekslet med sin bror (Ole (S 60), lakridsfabrikant i Fjenneslev, og medbragte foruden hilsen da også smagsprøver fra dennes virksomhed. Disse Stærke, Søde og Skønne Danske kan herefter af den samlede forsamling varmt anbefales.

Taleren, lektor på Tandlægehøjskolen med børnetandpleje som speciale, har netop afleveret en disputats kaldet »Skolebørns Sundhedstilstand«, byggende på en undersøgelse af 1250 børns almene sundhed, ikke alene fysisk, men også psykisk. Denne skulle vise børn langt sundere, end den almindelige opfattelse er. Grunden er, at andre undersøgelser viser ekstremtilfælde og som sådan ikke er repræsentative for almen-sundheden.

Foruden tandlægeuddannelse har Erik Friis-Hasché læst kunsthistorie og kæbekirurgi på Sorbonne og har nu ved siden af lektorstillingen praksis sammen med 5 kolleger.

Foruden taleren og formanden Taarnhøj (S 37) var de tilstedeværende: to æresmedlemmer Ellen Vibeke Jensen (S 13) og Svend Clausen (S 25), samt Fink (S 27), J. Jørgensen (S 28), Tholl (R 33), Jarulf (S 37), Foss (S 40), J. Johansen (S 40), Daniel Hansen (S 40), Stenberg (S 45), Vilmann (S 48), Winther Jensen (S 54), Jølver (S 78), Dalgaard (S 78) og Holmegaard (S 78).

Til Nachspiel på Pretoria fulgte Tholl, Foss, Johansen, Hansen, Jølver, Dalgaard og undertegnede suppleret af Grønne (S 75). Senere kiggede landsingeniør på Færøerne Mikjal Helmsdal (S 35) ind, og Færøernes økonomiske forhold, produktionsgrundlag m. v. blev diskuteret.

Hans Peter Holmegaard (S 78).

Soranerfrokosten den 2. april

Den 2. april, 180 årsdagen for slaget på Rheden, som Taarnhøj bemærkede, samledes hele 21 deltagere med 70 års forskel i afgangsårs 1908–1978, ganske flot synes jeg. – Da ingen af de mere faste referenter var nærværende, påtog jeg mig på formandens opfordring at forsøge at lave et referat, velvidende at det var en vanskelig opgave at leve op til de gode referater, som normalt læses med stor interesse af mange gamle soranere.

Vi blev bænket ved 2 borde i et separat lokale. Grundet på tjenerskift blev maden lidt forsinket, så da der var blevet bragt øl rundt, rejste formanden sig, bød velkommen med en særlig velkomst til de 2 fremmødte æresmedlemmer Krog-Meyer og Clausen og til dagens gæst historikeren Kai Hørby. Han bad derefter Krog Meyer synge for til: »Jeg veed et sted ...« og udbragte derefter et leve for vor gamle skole. Efter sangen bemærkede Taarnhøj, at det tilsyneladende var »Brummere«, der var de mest trofaste til at møde op. – Så kom maden på bordet, det sædvanlige meget overdådige kolde bord med små varme retter. Som altid gik snakken livligt mand og mand imellem, men der var dog flere, der havde noget på hjerte. Først mindede Taarnhøj om generalforsamlingen den 27. april og håbede på stor tilslutning og talte desuden om afskedsfesten for rektor Østergaard, hvortil der havde meldt sig så mange, at det ville knibe med pladsen, så man måske blev nødt til at tage øvre hjælpeklasse til hjælp.

Clausen fortalte, at han havde set busten af rektor Østergaard sammen med denne, og Clausen bemærkede, at den var meget vellignende, hvortil rektor sagde, at det kunne han ikke se, for man er jo kun vant til at se sig selv i et spejl. – Palslev (08) tog derefter ordet og fortalte, at han, da han sidst var til soranerfrokost, havde tænkt sig, at nu var det sidste gang; han havde svært ved at høre og syntes derfor, at han ikke rigtigt fik noget ud af at deltage. Det havde han imidlertid siden fortrudt, for han ville komme til at savne den hyggelige og kammeratlige stemning og samtaler på tomandshånd, så han besluttede sig til at fortsætte med at komme til disse sammenkomster i den udstrækning, han kunne, og sluttede med at udbringe et leve for sammenholdet i Soransk Samfund. – På opdring meddelte Taarnhøj så lidt om Fraternitas Soranas stævne på Sostrup Slot og meddelte, at F. S. oprindeligt var startet som en slags bibelkreds, men at det nu var åbent for alle gamle soranere, og bortset fra morgenandagt var der ikke noget udpræget kristeligt islæt ved disse stævner, der altid var meget hyggelige og fornøjelige, og kunne kun anbefale at deltage i det kommende stævne. – Clausen meddelte så, at nogle æresmedlemmer havde talt om, at de evt. på skift kunne arrangere soranerfrokosterne, og at det evt en enkelt gang forsøgsvis kunne finde sted i Sorø. Formanden bifaldt dette initiativ, som han hil-

ste med glæde, da det kunne aflaste bestyrelsen. Tholl foreslog, at Soransk Samfund skulle søge at lave et arrangement i lighed med soranerfrokosterne for de medlemmer, der ikke var i stand til at deltage om dagen på grund af deres job. Clausen meddelte, at det havde været forsøgt tidligere, men med alt for lille tilslutning, men Taarnhøj lovede dog, at bestyrelsen ville overveje, om der var mulighed for at forsøge at gennemføre et sådant arrangement. – Palle Taarnhøj luftede så tanken om en fælles soranerudflugt til udlandet f. eks. Leningrad, hvor der jo er særdeles meget at se. C. C. Andersen anbefalede Leningrad efter selvsyn, også Brorson anbefalede og berettede om et besøg i Moskva, han havde været på, hvor også Prins Axel havde været tilstede og i en montre i Kreml havde fået øje på Elefantordenen, hvorefter han harmdirrende havde spurgt de nærværende russere, om de dog ikke var klar over, at en sådan orden skulle returneres efter dødsfald.

Endelig gav formanden ordet til dagens frokosttaler, lederen af Historisk Institut, Kai Hørby. K. H. talte om den røde tråd i frokosttalerne og om fantasi og virkelighed i historisk forbindelse. Hørby havde ikke interesseret sig for faget historie i sin skoletid. Først i en alder af 17 år fik han interesse for Sorø Kirkes bygningshistorie og fik her støtte af kirkens daværende kustode (Thorvald Christensen »Pomona«), som var velbevandret i alt om Sorø kirke og dens historie. Hørby havde en ide om, at kirken opført ca. 1160 senere var blevet forhøjet. Med store anstrengelser lykkedes det Hørby at komme til vejs – for med en lille hammer at banke puds af med det formål at undersøge stenene indenfor for at se, om de var af nyere dato. Imidlertid viste det sig, at en var kommet ham i forkøbet, vistnok M. Mackeprang. – Han omtalte P. Munchs Verdenshistorie og nævnte 3 forskellige forord i de 3 forskellige udgaver og omtalte i øvrigt Munch som både historiker og politiker og kom derpå ind på, at der var et nøje sammenhæng mellem historie og politik, og nævnte, at historie er en særlig videnskab med en blanding af fantasi og virkelighed. Han anbefalede som særlig godnatlektur at søge at få fat i »Kirkebogen fra Sørbymagle fra 1690«, vist nok udgivet på tryk omkring 1960–1965. Hørby mente i øvrigt, at historikeren er en journalist, der ikke er god nok til andet ved et dagblad. Hørby's historiske indlæg var meget levende og interessant, og der blev lyttet intenst. Desværre måtte Hørby afkorte sit indlæg, da vi var kommet så sent i gang med frokosten, og han havde et andet møde, som han ovenikøbet ville komme for sent til. Efter bifaldet takkede formanden Hørby, og denne måtte så trække sig tilbage for at nå det andet møde. Men Hørby's tale gav anledning til forskellige kommentarer af bl. a. Clausen, der fandt eller skal man sige havde fundet Munchs Verdenshistorie tung og kedelig. Dan Fink (27) tog så ordet og henviste til Kai Hørby's omtale af P. Munch's fremtidssyn i 3 versioner. P.

Munch var jo udover at være historiker og lærebogsforfatter tillige aktiv politiker, som i Finks skoletid gav ham en lærestreg. Jeg citerer: »I efterårsferien 1926 luftede jeg for mine forældre min hensigt på den kommende session at ville melde mig som militærnægter. Da P. Munch kom på besøg, erklærede han min nægter-indstilling for at være noget pjat. Jeg postulerede, at et voksende antal militærnægtere måtte sprænge rammerne for nægterlejre. – Men P. Munch gjorde gældende: vi har værnepligt, som skal opfyldes. For unge mænd, som vil sætte sig udenfor fællesskabet, vil samfundet blot udvide lejrene. Lad være med en dum demonstration – og den undlod jeg så, beskæmmet«.

På opfordring fra flere deltagere lovede formanden at tale med værten om at forsøge med en lidt lettere frokost, der jo dels ville være væsentlig billigere og vel også mere hensigtsmæssig rent kaloriemæssigt.

Klokken var så blevet 14.30, og der var tegn på oprud. Taarnhøj skulle ud at passe sit job, og lidt efter lidt skiltes vi efter en som sædvanlig hyggelig og livlig soranerfrokost. – Nachspiel blev der ikke tale om, da Saxtorph, som jo plejer at være primus motor på dette felt, ikke var tilstede og de 2 unge, der var med, havde andre planer for eftermiddagen.

Vi var som nævnt 21 deltagere, nemlig: Palslev (08), Krog-Meyer (09), Suhr (14), C.C. Andersen (14), Brorson (21), Baggesen (24), Clausen (25), Kongsted (26), Fink (27), Frandsen (27), Hjorth (27), Tholl (33), Poul Nielsen (34), Nissen (34), Madelung (34), Helge Andersen (35), Taarnhøj (37), Morgils (40), Hørby (54), Dalgaard (78) og J. C. Jensen (79).

Vel mødt igen 1. torsdag i maj.

Baggesen.

Utidigt frisind i Soransk Samfund eller frisk opfordring fra dem til os?

I Soraner-bladet 1981 nr. 4 findes nederst på s. 43 en invitation til: Større Sorøtur med *righoldigt* program«, hvor vi opfordres til at tage vore koner (og børn) med.

Det er glædeligt, at man i bladet kan se, at gammel-soranere følger med tiden og i dette tilfælde endog er forud for denne! For kun sjældent og ikke mange steder ses invitation til lesbisisme.

Jeg har nu imidlertid tænkt mig – hvis ellers det er tilladeligt – at tage min mand med.

Med venlig hilsen!

Birgitte Gerner Hansen (S 75).

Kære Birgitte!

Mange tak for ovenstående indlæg. Frederik den Anden oprettede en *drengekole* i 1586, og selv om de ældste piger, der har gået på skolen, er højt oppe i firserne, kan det stadig ske, at det glemmes, at piger selvfølgelig har fuld ligeberettigelse i Soransk Samfund som de fleste andre steder. Du kan roligt tage din mand med!

Med venlig hilsen!

Red.

Runde fødselsdage i maj

Soransk Samfund lykønsker følgende kammerater, der har rund fødselsdag i maj 1981:

4. Forvalter Erik Clausen (f. 1901), Sønderparken 4, 4930 Maribo.
6. Konsulent Erik Møller (f. 1911), Palsgårdsvej 32, Palsgård, 7130 Juelsminde.
6. Provst Ove Berg (f. 1921), C. N. Peterssens Vej 23, 2000 København F.
14. Gårdejer Lauritz Anders Hansen (f. 1901), Peter Dams Vej 6, 4180 Sorø.
14. Overlærer Kristian Erlandsen (f. 1931), Vandrevvej 5, 2900 Hellerup.
15. Kontorchef Aage Gorm Niegaard (f. 1931), Søndertoften 32, 2630 Tåstrup.
15. Journalist Lars Lindeberg (f. 1931), Østerbrogade 54 T, 2100 København Ø.
16. Husholdningslærer Johanne Kühlau Jensen (f. 1931), Søleddet 13, 4180 Sorø.
16. Læge Einar Kaalund (f. 1906), Edisonsvej 9, 1856 København V.
23. Eigil Rasmussen (f. 1911), 200, West Jackson Ave., Knoxville, Tennessee, USA.
28. Skovrider Fritz Lorenzen f. 1891), Kyse, Hyllinge, 4700 Næstved.
29. Programdirektør Hans Jørgen Jensen (f. 1931), Egholmsvej 15, 2830 Virum.

Markedsføringsprisen

En forgyldt Piet Hein superelipse i Sterling sølv er overrakt *Bent Bryde Nielsen* (S 57).

Det er over 20 år siden, Bent Bryde Nielsen kom til Faxe Bryggeri A/S og blev merkantil direktør. Der er sket fantastisk meget siden. Ikke mindst fra 1967, da han blev administrerende direktør for dette af nogen kaldt lidt uartige barn i bryggeribranchen.

Han har altid omgivet sig med mange dygtige samarbejdspartnere, både inden- og udenfor bryggeriet. Deres evner og kunnen har han sammenstillet på en meget inspirerende måde – og dermed skabt stor opmærksomhed, respekt, sympati og godt humør. Og måske lidt irritation engang imellem, fordi det gav resultater.

Det har været Faxe Bryggeri, som i et tempo, der gjorde andre forpustede, konstant kom frem med nye produkter – eller gamle produkter i nye forklædninger. Der blev hentet gode markedsandele hjem, men selvfølgelig var der også enkelte ikke helt så succesrige lanceringer. Sådan er det nu i den branche. Som i så mange andre.

Bent Bryde Nielsen har altid haft en usvækket tro på, at reklamen har en central rolle i markedsføringen af alle de mange forskellige produkter, der udgår fra et bryggeri. Og han har været skyld i, at gamle brancheaftaler blandt de danske bryggerier om begrænsninger i reklameudfoldelsen er blevet opløst, således at den frie konkurrence har fået langt bedre vilkår.

Brev fra Krudtpeter

VINLAND

Det land, Leif Ericson »opdagede« for snart 1000 år siden og gav navnet »Vinland«, havde vist ikke meget med vin at gøre, sådan som vi forstår det.

Havde han derimod »opdaget« det i dag, og da navnlig her på vestkysten af Amerika, kunne navnet ikke være bedre valgt, for Californien er et vinland i ordets bedste betydning.

I hele den lange stat finder man den ene vinmark efter den anden, de fineste netop her i omegnen om San Francisco, Napa Valley, ca. 30 miles nordøst for San Francisco, er den største koncentration af vinmarker, som frembringer de ypperligste rødvine på det amerikanske marked, såsom Burgundy, Cabernet Sauvignon, Pinot Noir og Zinfandel, også nogle fortræffelige hvidvine, Chablis og Chenin Blanc. De er efterspurgt i England og Frankrig, og i Danmark kan man vist også finde nogle af dem hos Irma og i Brugsen.

Jeg må lige bemærke, at nogle få miles vest for Napa Valley er en mindre parallel dal, »The Valley of the Moon«, altså Jack Londons »Månedalen«, kun 30 minutters kørsel fra hvor vi bor, et yndet udflugtssted, når vi har danske venner på besøg. Det meste af Jack Londons ranch er nu State Park, åben for offentligheden, inkluderet huset, hvor han skrev sine bøger, også hans drømmehus, som blev brændt ned (af modstandere af hans socialistiske ideer?) kort før hans død i 1916, og inden huset blev fuldført.

Sydøst for Oakland, i Livermore Valley, frembringes der mest hvidvine, Grey Riesling, Dry Semillon, begge fortræffelige, også en rødvin »Petit Sirah« (en drue hentet fra østen af korsridderne), som min kone og jeg sætter megen pris på.

Omkring Monterey (Steinbecks by: »Dagdriverbanden«, »Cannery Row«) ca. 100 miles syd for San Francisco er der andre ypperlige vinmarker – og således op og ned i staten.

Der dyrkes vin andre steder i USA, navnlig i New York State. Forskellen er blot, at i New York køber man californiske vine, medens man i Californien ikke bryder sig en døjt om N.Y. vine. (Vinproduktionen i Californien er 88 pct. af hele USA's produktion).

I sammenligning med priser i Danmark er vi heldigt stillet. Vi kan stadig købe en god, daglig vin for 3 dollars for 1,5 liter (ca. 9 kr. for en 3/4 liter flaske). (I 1970 kostede det os 3 kr. pr. flaske, men det var den gang).

Når vinavlen i Californien er så fremragende, skyldes det, at jordbunden er fortræffeligt egnet til formålet og vejret så uomskifteligt, at mindre klimaforandringer ikke spiller nogen rolle. Der har til og med været tilfælde, hvor stiklinger af vore planter er sendt til Europa for at erstatte tabet i hårde vintræ – a procession in reverse.

Den sidste bemærkning hentyder til, at de første vinmarker i USA, og da navnlig her i Californien, blev plantet af europæiske immigranter, franske, italienske, ungarske, tjekiske, tyske, som bragte planterne med fra deres hjemland.

Nå, ja, vi har også nogle ganske gode champagner, som ikke er »til at putte i næsen«, som Olaf Rygaard, cricketspiller og (S 11), ville have sagt.

In vino veritas et soranitas.

Krudtpeter.

P.S. Jeg ser i februar 1981-nummeret, at »snyderhistorier« ikke er helt gået af mode og mindes én, som min broder Jørgen (S 22) fortalte mig:

Holten (»Peleiden« kaldte vi ham i min klasse) udsatte en præmie på 10 øre (store penge dengang) til den, som kunne lave den bedste vittighed om hans navn.

Vinder: »Loven er ærlig, men Holten besværlig«.

Turen til Sorø søndag d. 13. juni

Mødested: »Vænget« kl. 11.00.

Rundvisning i *Hauchs Fysiske Cabinet* ved lektor *Hemming Andersen*.

Frokost: Medbragt mad på åstedet eller et andet sted på Akademiet.

Kl. 14.00 afgang med privatbiler til *Tersløsegaard*, hvor der er rundvisning og foredrag om Ludvig Holberg o.s.v.

Tilbagekomst til Sorø ca. kl. 17.

Grupperejse med tog

Der bliver arrangeret grupperejse med tog fra Hovedbanegården 9.34, ankomst Sorø 11.40, og fra Sorø 17.30, ankomst Hovedbanegården 18.36. (Hjemrejsetidspunktet vil muligvis kunne udsættes 2 timer, hvis der er stærk stemning for det).

Medlemmer, der ønsker at deltage i grupperejsen, skal melde sig til undertegnede senest den 9. juni.

Af hensyn til de togrejsendes transport til Tersløsegaard vil jeg bede kørende, der har ekstra plads i deres bil, om at meddele dette.

P. s.: Herloviaersamfundet har også fået invitation til at deltage.

Per Salling,

Solitudevej 4, 4. tv., 2200 København N,
tlf. 02 - 64 88 11, lokal 44 99
(besked – Margit på arbejde)

MEDLEMSKONTINGENTET

foreslås af bestyrelsen fastsat til 65 kr. for 1981. For juniormedlemmer fra og med årgang 1974 samt for medlemmer, der er fyldt 67 år, dog kun 30 kr. Medlemmer, som aftjener deres værnepligt, er kontingentfri et år, når meddelelse herom gives til:

SORANSK SAMFUND: Kassereren

Civilingeniør S. Kamman
 Tobaksvejen 10 2880 Søborg
 (01) 69 11 44
 Postgiro 4 00 17 10

BETALING

Til de medlemmer, der er bosat i Danmark, på Færøerne, i Norge, Sverige, Finland og på Island fremsendes fortrykte girokort. Medlemmer bosat i det øvrige udland, bedes tilsende os en check trukket på en dansk bank og lydende på danske kroner (det koster ellers samfundet d. kr. 20,00 at indløse en check). Denne indbetaling må gerne komme kassereren i hænde uden yderligere opfordring, hvorved Samfundet sparer tid og penge til opkrævning.

HENVENDELSER vedrørende:
SORANSK SAMFUND stiles til:

Overlæge Palle Taarnhøj
 (Soransk Samfunds formand)
 Københavns Amts Sygehus
 2600 Glostrup
 (02) 96 43 33, lokal 476

Næstformand, lektor mag. art. Thyge Winther-Jensen
 Brogården, Lønholt
 3480 Fredensborg
 (01) 13 51 05, (02) 19 21 35

Medlemmer, bosat i udlandet, bedes tilsende os en check, trukket på en dansk bank og lydende på danske kroner. — Det koster ellers Samfundet 15 kr. at indløse en udenlandsk check.

**LEGATANSØGNINGER stiles til:
 SORANSK SAMFUND**

og sendes til departementschef Ole Perch Nielsen,
 Drabæksvej 7, Blovstrød, 3450 Allerød, telefon (02)
 27 38 25.

ADRESSEFORANDRINGER

meddeles til kassereren!

SORANERBLADET: Redaktion

Svend Ranvig
 Kongebrovej 28
 4180 Sorø
 (03) 63 08 57 (bedst 18—19)

SORANERBLADET: Administration

Direktør Finn Harlang
 Dronningens Tværgade 30, 1302 København K.
 (01) 13 86 66

Sorø Bogtrykkeri ApS
 Alleen 9, 4180 Sorø
 (03) 63 05 75

SUSERUP BAKKER

Velindrettet stråtekt helårshus, ca. 140 etage-m², til salg. Beliggende i eftertragtet, fredet naturområde på 2200 m² sydskrånende grund i Broby Vesterskøvs skovbryn med fri udsigt over Susåens udløb i Tystrup-Bavelse sø. Sorøbus til skole og by på vejen. Henv. til statsaut. ejendomsmægler *Mogens Due*, Sorø, tlf. (03) 63 22 88.